עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פכ"ה מהלכו' שבת הלכה ו ופכ"ו הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ו:

מז ב ג מיי' שם פכ"ו הלכה כא [כב] טור שו"ע או"ח שם סעיף א:

גמרא

דאיכא דבש בימות הגשמים דליכא דבש מאי איכא למימר לא נצרכא אלא לאותן שתי חלות והא מוקצות נינהו דחשיב עלייהו הא לא חשיב עלייהו מאי אסור אי הכי הא דתני ובלבד שלא יתכוין לצוד לפלוג ולתני בדידה בד"א כשחישב עליהן אבל לא חישב עליהן אסור הא קמ"ל אע"פ שחישב עליהן ובלבד שלא יתכוין לצוד מני אי ר"ש א) לית לי' מוקצה אי ר' יהודה כי לא מתכוין מאי הוי הא דבר שאין מתכוין אסור לעולם ר' יהודה מאי ובלבד שלא יתכוין לצוד שלא יעשנה כמצודה דלישבוק להו רווחא כי היכי דלא ליתצדו ממילא רב אשי אמר מי קתני בימות החמה ובימות הגשמים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים קתני ביומי ניסן וביומי תשרי דאיכא חמה (ואיכא צינה) ואיכא גשמים ואיכא דבש אמר להו רב ששת פוקו ואמרו ליה לר' יצחק כבר תרגמא רב הונא לשמעתיך בבבל דא"ר הונא עושין מחיצה למת בשביל חי ואין עושין מחיצה למת בשביל מת מאי היא דא"ר שמואל בר יהודה וכן תנא שילא מרי [א]מת המוטל בחמה באים שני בני אדם ויושבין בצדו חם להם מלמטה זה מביא מטה ויושב עליה וזה מביא מטה ויושב עליה חם להם מלמעלה מביאים מחצלת ופורסין עליהן זה זוקף מטתו ונשמט והולך לו וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו ונמצאת מחיצה עשויה מאליה איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל [ב]הופכו ממטה למטה רב חנינא בר שלמיא משמיה דרב אמר [ג]מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו היכא דאיכא ככר או תינוק כולי עלמא לא פליגי דשרי °כי פליגי דלית ליה מ"ס [ד]טלטול מן הצד שמיה טלטול ומ"ס לא שמיה טלטול לימא כתנאי [ה]אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר ר' יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה היכי דמי אי דאיכא ככר או תינוק מ"ט דתנא קמא אי דליכא מ"ט דר' יהודה בן לקיש אלא לאו בטלטול מן הצד פליגי דמר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ומ"ס לא שמיה טלטול לא [ו]דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול והיינו טעמא דר' יהודה בן לקיש [ז]דמתוך שאדם בהול על מתו אי

רש"י

דאיכא דבש. דבר הניטל: **שתי חלות.** כל הכוורת עושין אותה הדבורים חלות חלות של לפיתות דבש ושעוה וכשרודים אותן מניחין בה שתים שיתפרנסו מהן הדבורים כל ימות הגשמים כדתנן בהמוכר את הספינה (ב"ב פ.) הלוקח חלות כוורתו של חבירו מניח שתי חלות דסתמא לא מכרן: **מוקצות נינהו.** לדבורים. הדר הוה ליה דבר שאינו ניטל ואפ"ה מטלטלין מחצלת להצלתן: **דחשיב עלייהו.** מאתמול לאכילה: **ומני.** היא שהצרכת לתרצה כשחישב וקתני דדבר שאין מתכוין מותר כר"ש: **אי ר"ש.** אמר °למה לי לאוקמיה בשחישב: **שלא יעשנו כמצודה.** שלא יכסנה כולה אלא דנשבוק רווחא שיוכלו לצאת כי היכי דלא ליתצדו בהאי כיסוי ממילא ואע"ג דלא מיכוין למיצד אסור: **רב אשי אמר.** לעולם דאיכא דבש טובא ודקשיא לך ימות הגשמים מי קתני בה ימות הגשמים: **לשמעתיך.** דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל: **מת המוטל בחמה.** ויש לחוש שמא ימהר להסריח: **ויושבין בצדו.** ע"ג הקרקע כדי שיצטערו מחום הקרקע ויצטרכו להביא מטות לישב עליהן והמטות יהיו למחיצה כדמסיים ואזיל: **חם להם למטה.** מן הקרקע שרתחו חמה: **ופורסין.** על ראשן לצל: **זה זוקף מטתו.** שתהא המחצלת מונחת עליה וכן זה נמצאת מחיצה עשויה מאליה ולכשירצו נשמטין והולכין להם. ודוקא נקט חם להם מלמטה ברישא שיביאו המטות לישיבה ברישא והדר מחצלת לפרוש עליהן לצל ואוחזין אותה בידיהן עד לאחר שעה שיזקפום וישמטום דהוה ליה כי ההוא דאמרינן (עירובין דף קב.) האי מדורתא מלמעלה למטה שרי אבל לאתויי מעיקרא מטות לצורך האהל לא דהוה ליה מלמטה למעלה כדרך בנין וקי"ל (שם) אין עושין אהל עראי בתחילה בשבת: **הופכו ממטה למטה.** עד שמגיע לצל: **מן הצד.** כלאחר יד: **אי דליכא.** והאי מצילין דקאמר ר' יהודה בן לקיש דמטלטל ליה להדיא הוא: **מאי טעמא דר' יהודה.** אלא לאו מן הצד הוא דקשרי: אי

תוספות

דחשיב עלייהו. וא"ת והא אסור לרדותם כדתניא בסוף פרק המצניע (לקמן צה. ושם) הרודה חלות דבש בשוגג חייב חטאת דברי ר"א ורבנן שבות מיהא איכא והוי דבר שאינו ניטל[א] וי"ל דמיירי ברדויות ומונחות שם בכוורת אי נמי רגילות שיש דבש צף ע"ג חלות ואותו אינו צריך רדייה:

שלא יעשנו בעין מצודה. וא"ת מאי קמ"ל פשיטא דאי עביד כעין מצודה דאסור[ב] ו)והא לא משמע מברייתא דאע"ג דאינו מתכוין אסור[ג] וי"ל דאמר בפ' משילין (ביצה לו: ושם) דקמ"ל דס"ד במינו ניצוד אסור שאין במינו ניצוד מותר: **רב אשי אמר כו'.** מסתמא רב אשי השיב מיד כן לרב עוקבא כששאלו אלא שסידר הש"ס תירוץ שלו[ד] תחילה ורשב"א אומר דשניהם השיב רב אשי דבמסכת ביצה גרס א"נ לא נצרכה אלא לאותן שתי חלות ובשינויא דהכא גרס ואב"א מי קתני בימות החמה כו':

כבר תירגמ' רב הונא לשמעתיך. בפרק בתרא (דף קנד:) משמע דאית ליה נמי לרב הונא דאסור לבטל כלי מהיכנו דפריך אמילתיה דקאמר התם רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן והא קמבטל כלי מהיכנו ומשני בשליפי זוטרי וא"ת אכתי תקשה ליה התם דהא רב הונא סבר הכא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל[ה] וי"ל דמיירי בצריך למקומו וא"ת וכי פריך ליה התם מההיא דהיתה בהמתו טעונה טבל ועששית לימא דמיירי באין צריך למקומו וי"ל דהוה מצי לשנויי הכי דה"נ הוה מצי לשנויי בשליפי רברבי ור"י מתרץ דאיסור דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל שרי ב)היכא דאיכא הפסד מרובה[ו] וכן משמע דקאמר התם מהו דתימא כי היכי דלהפסד מרובה חששו כו' משמע חששו והתירו לטלטל אף לדבר שאינו ניטל דמה חששו ג)להתיר אם לא זה האיסור[ז]:

חם להם מלמטה. תימה בלא שום חום מאי איסור איכא שיביאו כל אחד מטה לישב עליה ותו מאי מייתי ברישא מטה והדר מחצלת ימתינו עד שיחם להם גם מלמעלה ויביאו מטות ומחצלות יחד ונראה דלאחמור רבנן למיעבד היכרא שהוא לצורך חי כל כמה דאיפשר למיעבד[ח]: **ופורסין עליהן זה זוקף כו'.** דוקא בכה"ג כמו שפי' רש"י אבל ממטה למעלה אסור משום אהל כדאמרי' בהמביא כדי יין (ביצה לג: ושם) אמר רב יהודה מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור[ט] וכן ביעתא[י] וכן קידרא[יא] וכן חביתא[יב] ופוריא[יג] דהא דאמרי' בהמוצא תפילין (עירובין קב.) גבי דיכרי דרב הונא[יד] אתא לקמיה דרב א"ל זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר פשטוה מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי אבל בלא שיור אסור[טו] היינו משום שהמחיצות התחתונות היו כבר עשויות ואם היה פורש עליהן היה עושה אהל כדרך לעשות אהל ואע"ג דרב הונא אית ליה הכא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל[טז] °מה שהיה מוסיף למחר לא חשיב טלטול או שמא היו מושיבין שם אדם[יז] א"נ משום הפסד מרובה שרי כדפירש לעיל: **זה זוקף מטתו.** תימה לר"י ז)דרבא לא שרי[יח] אלא בשביל חי ובפ' מי שהוציאוהו (שם מד. ושם) תניא זוקף את המטה פורש עליה סדין שלא תפול החמה על המת ועל האוכלין[יט] והתם מוקי לה במחיצה רביעית[כ] שסוכה כשירה בלאו הכי ולא הוי אלא תוספת אהל אבל מ"מ (אין) ניטל הכלי בשביל מת ויש לומר דהתם נמי לא שרי אלא בענין שאומר כאן שעושה בשביל חי אי נמי[כא] שיש אוכלין עם המת[כב]: **ונשמט והולך לו.** ואין צריך לישאר שם תחת האהל כדי שיהא נראה שנעשה בשביל חי כיון דבשעת עשייה[כג] היה נראה שעושה בשביל חי: **דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול.** נראה לר"י דכן הלכה מדלא קאמר דכ"ע לא שמיה טלטול וכגון דליכא ככר ותינוק ואין לו אלא מטה אחת[כד] וטעם דרבי יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול כו'. אלא משום דהלכתא דשמיה טלטול נקט הכי וקשה לר"י דבריש כל הכלים (לקמן קכג.) פסיק רב נחמן כר' אלעזר בן תדאי דקסבר[כה] לא שמיה טלטול וע"ק דרב אדרב דהכא סבר שמיה טלטול ובסוף פ' תולין (שם קמא.) אמרי בי רב[כו] טלטול מן הצד לא שמיה טלטול °ובדוכתא אחריתי פריך מדרב אאמרי בי רב ובפרק השואל (ב"מ קב:) ובפרק בית כור (ב"ב קה:) מצריך מילתיה דרב ודאמרי בי רב ועוד אמאי אסר

רב

תוס' ישנים

א) ומשמע ליה שיש שם חלות הרבה דלא הוי מוקצה מחמת חסרון כיס:

ב) ולעיל מיניה ה"מ לשנויי דשרי משום הפסד אלא דמשני שינויא חדא לכולהו בצריך למקומו:

ג) ומיהו דוחק הרשב"א דחששו להתיר טורח (דהמלאכה) [דהא רבה] דמפרש טעמא משום הלכה שאינה מצויה ולית ליה דביטול כלי ולא טעמא דאין כלי ניטל (אלא) [הלא] תיקשי ליה ברייתא דאסר' בפ' בתרא (דף קנד:) להביא תחתיו כרים וכסתות אלא ודאי משום טורח:

מסורת הש"ס

א) [לעיל ל: לקמן קמב:], ב) [לקמן קכג. קמא.], ג) [תוספ' פי"ד] יומא פה., ד) יומא שם, ה) [לקמן קכה:], ו) מה"ר שכנא הגיה והלא משמע דאע"ג דאינו כו', ז) צ"ל דהכא,

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אי ר"ש למה לי לאוקמיה בשחישב. משמע דמכ"מ צריכים לשינויא דאיכא ב' חלות דס"ל לרש"י (שם דלר"ש ליכא) [דאיכא] לדינא דרי"ן (היינו) אפילו לר"ש דמיקל במוקצה ואולם רש"י בביצה כתב באמת דפירכת הש"ס דלר"ש ל"צ כלל לתרץ דאיכא ב' חלות מבואר דס"ל לרש"י שם (דלר"ש ליכא לדינא דרי"ן). ולדברי רש"י אלו כוונת הרז"ה פ' מי שהחשיך שכתב דרי"ן הוא רק לר"י וכתב עלה שכ"כ רש"י: גמ' כי פליגי דלית ליה. ק"ל אמאי לא הוי המטה עצמה במקום ככר או תינוק ועי' מג"א סי' (ש"ח ס"ק כ"א) [שי"א ס"ק ט"ו] ובתוספת שבת. ומזה לא הערו כלום ולע"ג: תוס' ד"ה ופורסין וכו' מה שהיה מוסיף למחר. עי' לקמן דף נג ע"א תוס' ד"ה מהו ליתן: שם ד"ה דכו"ע וכו' ובדוכתא אחריתי. עי' בכורות דף כז ע"ב:

מוסף רש"י

שתי חלות. של לפיתות מניחין בכוורת כשרודין אותה ומהן פרנסה לדבורים כל ימות הגשמים, אותן שתי חלות מותר לכסות. כל דבש הכוורת עשוי עליות עליות של חלות (ביצה לו.). **הא דתני ובלבד שלא יתכוין לצוד.** משמע דלא ימנע לחלק את דבריו ולאסור עד שלא מאיסור טלטול לאיסור צידה, לפלוג וליתני בדידה. באיסור טלטול גופיה יכול לחלק את דבריו ולמצוא לך איסור לדבר בדלא חשב עלייהו לא יטלטל המחצלת לכרס (שם). **אע"פ שחישב עליהן ובלבד שלא יתכוין לצוד.** אף בשחשב בא ללמדך שיש לך איסור במתכוין לצוד ואע"ג דעיקר להצלה מפני הגשמים מכוין (שם).

רב נסים גאון

אמר ליה לא נצרכה אלא לאותן ב' חלות. מנהג הוא בעת חתיכת הדבש מן הכוורת להניח ב' חלות לעסק הדבורים. ותישתכח עיקר דיליה בבבא [בתרא] בפרק המוכר את הספינה [דף פ] חלות דבש מניח שתי חלות חיצונות.

רבינו חננאל

ושנינו על הכוורת באותן ב' חלות, ששנינו בפרק המוכר את הספינה בענין המוכר חלות דבש כוורתו לחבירו שחייב הקונה להניח לו שתי חלות דבש כדי שיהו מזון לדבורים שלא יברחו, ולפיכך אמרנו אותן ב' חלות מוקצות ממאכל אדם הן לא השאילן אלא לדבורים. ושנינן כגון (שחייב) [שחשב] עליהן בפירוש [לאכלם]. **ואקשינן** אי הכי אדתני ומזהיר בפריסת ע"ג הכוורת ובלבד שלא יתכוין לצוד, ליפלוג עליה כו'. ואסיקנא לעולם ר' יהודה [היא], והאי דקתני ובלבד שלא יתכוין לצוד, שלא ישלשל המחצלת ויחזקנה בכותלי הכוורת שנמצאו הדבורין כסתומין בכוורת, אלא ירויח כמעט המחצלת מן נקב של כוורת שהוא פתח לצאת ולכנוס בו הדבורים כו'. **אמר רב ששת** כבר תירגם רב הונא לשמעתיה דר' יצחק בבבל דאמר עושין מחיצה למת בשביל החי ואין עושין מחיצה למת בשביל המת, כיצד מת מוטל בחמה באין ב' בני אדם ויושבין בצידו, חם להם מלמטה זה מביא מיטה ויושב עליה וזה מביא מיטה ויושב עליה כו'. **איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממיטה למיטה**, ומשמיה דרב אמרו מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. ואסקינן בשיש ככר או תינוק כ"ע לא פליגי שמניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו, (וכ"ע) [כי פליגי היכא דל"ל, מ"ס] טילטול מן הצד שמיה טילטול [ומ"ס לא שמיה טילטול]. ואתינן ואוקמינהו בתנאי, אין מצילין [את המת] מפני הדליקה, אמר ר' יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה. ואמרינן כ"ע טילטול מן הצד שמיה טילטול, היינו טעמא דר' יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול על מת

מוסף תוספות

א. והרי דבש מוקצה מחמת איסור הוא. ריטב"א. ב. [ו]אי לאשמועינן דאי עביד כמצודה אסיר, אע"ג דאינו מתכוין. תוס' הרא"ש. ג. מדנקט ובלבד שלא יתכוין. תוס' הרא"ש. ד. מה שתירצו בני הישיבה. תוס' הרא"ש. ה. דלא מצי לשנויי בשליפי זוטרי כדשנין לאידך קושיא. ריטב"א. ו. כדי שלא תתקלקל הבהמה ולא ישברו הכלים וכו' [ד]אינו חמור כל כך והתירוהו במקום הפסד מרובה, אבל ביטול כלי מהיכנו חמור יותר, ואפי' במקום הפסד מרובה, ואע"פ ששניהם מדבריהם. רשב"א. ז. אלמא מאי דשרי רב הונא וכו' משום הפסד מרובה הוא דשרי. חי' הר"ן לקמן קנד: ח. [ולהכי] אצרכוה רבנן להמתין עד שיחם להם. תוס' הרא"ש. ט. פי', כשנותנין עצים מכאן ומכאן ונותנין עליהם עצים ארוכים ארכן לרחב של אלו, ובמביא תחילה עצים שנותן למעלה, ואח"כ עצים שמכאן ומכאן, אינו כן דרך עשיית אהל לעשות הגג תחילה ואחריו הדפנות, ושרי, וכה"ג קרי מלמעלה למטה, מלמטה למעלה אסור. תוס' לקמן קלח. ד"ה כסא. י. פי', כשנותנין ביצים ע"ג האסכלא שקורין גרדיי"ל, וכשנותנין הביצים תחילה ואוחז בהן בידו עד שמביא הכלי תחתיהן, שרי, דהיינו מלמעלה למטה. תוס' לקמן קלח. ד"ה כסא. יא. שמושיבה על ב' חביות, שצריך לאוחזה בידו, ואח"כ לסדר תחתיה החביות. תוס' לקמן קלח. ד"ה כסא. יב. חביות שמסדרין באוצר ומושיבין אחת ע"ג שתים. תוס' לקמן קלח. ד"ה כסא. יג. לפרוס העור תחילה באויר ואח"כ להביא המטה תחתיו. תוס' לקמן קלח. ד"ה כסא. יד. דרב הונא הו"ל הנהו עיזי דבימַמא בעו טולא ובליליא בעו אוירא. ריטב"א. טו. ואמאי הוצרך לכך, יתירו לו בענין זה שאמרו כאן. ריטב"א. טז. [ו]היאך הי' מטלטל הבודיא לצורך הבהמות שהם דבר שאינו ניטל. ריטב"א. יז. רועה שהי' צריך לצל. ריטב"א. יח. הכא. תוס' הרא"ש. יט. ובשלמא עשיית מחיצה לק"מ. תוס' הרא"ש. כ. שאינו אלא תוספת מחיצה. תוס' הרא"ש. כא. ד'על המת ועל האוכלין' דוקא קאמר, כלומר. רשב"א. כב. אבל על המת בלבד לא. רשב"א. כג. לא הי' ניכר שהיה רוצה לילך. תוס' הרא"ש. כד. ובטלטול גמור פליגי. תוס' הרא"ש. כה. טלטול מה"צ. תוס' הרא"ש. כו. תנינא הקש שעל המטה לא ינענעו בידו אלא מנענעו בגופו, ואם הי' מאכל בהמה או שהי' עליו כר או סדין מנענעו בידו, ש"מ. חי' הר"ן.